

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№3

2025-YIL APREL. NAVBATDAN TASHQARI SON

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 441 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 28-fevraldagi 333/5-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

ПРИНЦИПЫ ПЕРЕХОДА УЗБЕКИСТАНА К ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКЕ, СУЩЕСТВУЮЩИЕ ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ВОЗМОЖНОСТИ	12
Набиев Дилмурод Хамидуллаевич	
YaShIL TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLASH TIRISH TA'SIRIDA MEHNAT BOZORINING TRANSFORMASIYASI	19
Abduraxmanov Kalandar Xo'jaevich	
РОЛЬ ТВОРЧЕСКОГО ТРУДА В ПОВЫШЕНИИ ЕГО ЭФФЕКТИВНОСТИ	26
Гулямов Саидахор Саидахмедович, Икрамов Мурат Акрамович, Очилов Акрам Одилович	
BARQAROR RIVOJLANISHNI TA'MINLASH MAQSADIDA "YASHIL IQTISODIYOT"GA O'TISH ZARURATI	33
O.X. Hamidov, D.Sh. Yavmutov	
ESG-ИНСТРУМЕНТАРИЙ КАК ФАКТОР УСИЛЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ РЕГИОНАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКИ	38
Татьяна Юрьевна Анопченко, Сергей Вадимович Ревунов, Роман Вадимович Ревунов	
TRANSITION OF RUSSIAN REGIONS TO A CLOSED-LOOP ECONOMY	49
Nikonov Sergey Mikhailovich, Ochilov Akram Odilovich, Filipenko Alexander Alexandrovich	
"YASHIL" IQTISODIYOTNING MOHIYATI VA TUZILISHI	53
Navruz-Zoda Baxtiyor Negmatovich	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА КАК ДРАЙВЕР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА И МОДЕРНИЗАЦИИ РАБОЧИХ МЕСТ В УЗБЕКИСТАНЕ	59
Зокирова Нодира Каландаровна	
KREATIV IQTISODIYOT VA UNING INDUSTRIYA TURLARINING NAZARIY MASALALARI	64
Mamayunus Pardaev, Obid Pardaev, Akram Ochilov	
EKOLOGIK OMILLARNI HISOBGA OLGAN HOLDA BARQAROR IQTISODIY O'SISHDA ERISHISH	73
Saidov Muhammadali Hakimovich, Ochilov Akram Odilovich, Esanbekov Diyorbek Mirzabek o'g'li	
INNOVASION TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA MEVA-SABZAVOTCHILIK MAHSULOTLARI KOOPERASIYASINING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	81
Raxmatulla Ergashev	
KARTOSHKKA MOSLANUVCHAN NAVLARI TURLI EKISH MUDDATLARI VA MULCHALASHLARDA HOSILDORLIGI HAMDA IQTISODIY SAMARADORLIK KO'RSATKICHLARI	86
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Toshpulatova Surayyo Tulqin qizi, Ismayilov Alisher Isroilovich	
YASHIL IQTISODIYOT – INNOVATSION RIVOJLANISHNING KALITI	90
Mirzayev Kulmamat Djanakovich, Usmonov Murodjon Dusmurot o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ «ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ» В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН	93
Сайёра Насимовна Хамраева	
SABZAVOT (SHIRIN) MAKKAJO'XORI AJRATILGAN MOSLANUVCHAN NAV-DURAGAYLARINI ASOSIY VA TAKRORIY EKINLAR SIFATIDA TURLI MUDDATLARDA YETISHTIRISHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI	97
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Nurillaev Ilhom Xolbek o'g'li, Jabborov Botir Shukurovich	
ZAMONAVIY BOZOR MUNOSABATLARIDA SAVDONI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI	101
Ivatov Irisbek	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	105
Yadgarov Akram Akbarovich, Abdiyeva Flora Botir qizi	
GREEN ECONOMY: GLOBAL PERSPECTIVE AND UZBEKISTAN'S PATH	110
Dilmurod Mirza-Akhmedovich Rasulev, Dildorakhon Ulugbek kizi Shomuradova	
OLIV TA'LIM XIZMATLARINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TARG'IB QILISH BO'YICHA XORIY Tajribasi	113
Musayev Bekjon Shukurillayevich	

TURIZM INDUSTRIYASINI BARQAROR STRATEGIK RIVOJLANTIRISHDA QO'LLANILADIGAN USULLAR TAHLILI	116
Turdibekov Xasan Ibragimovich	
ЗЕЛЁНОЕ ФИНАНСИРОВАНИЕ И ФАКТОРЫ ЕГО РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	120
Орипов Ильхом Абдуллаевич	
Перспективы развития цифровой трансформации в Республике Узбекистан	128
Мусабеков Джорабек Хакимджанович, Воронин Сергей Александрович	
YASHIL IQTISODIYOT – BARQAROR RIVOJLANISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA.....	133
G.Erkayeva	
Barqaror ish o'rinlarini yaratishda yashil iqtisodiyotning o'rni	138
Qo'chqorov G'aybulla Fayzullayevich, Qo'ziyeva Shaxnoza Bozor qizi	
ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ	141
Фазлитдин Бахадирович Аминов	
RESPUBLIKADA EKOLOGIK TOZA MAHSULOT YETISHTIRISH ASOSIDA ELEKTRON SAVDONI RIVOJLANTIRISH.....	145
Q. J. Mirzayev, F. F. Ulug'murodov	
Qoraqalpog'istonda sanoatni restruktizatsiyalash va yashil iqtisodiyotni rivojlantirish: muammolar, istiqbollar va statistik tahlillar	150
Abipova Gulmira Salavatdinovna	
CHORVACHILIK XO'JALIKLARINI RIVOJLANTIRISHDA AGLOMERATSIYANING AHAMIYATI.....	153
Xusainov Oybek Jabborovich	
RAQAMLI TRANSFORMATSIYA STRATEGIYASINING KOMPANIYA UCHUN AHAMIYATI.....	156
Ergashev Toxir Kurbanovich, Toxirova Nigora Zokirjon qizi	
CHORVACHILIK KLASSTERLARI VA AGLOMERATSION RIVOJLANISH: O'ZARO TA'SIR VA SYNERGIYALAR	161
Xusainov Oybek Jabborovich 161	
HUDUDLARNING INNOVATSIYON SALOHİYATINI VAHOLASH	165
J.A. Ismatullayev, A. Do'lanov	
СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	171
Нафасов Тохиржон, Г. П. Эркаева	
Mamlakatimizda ishsizlikni kamaytirishga qaratilgan islohotlar.....	174
Djurayev Olimjon Narkulovich	
USE OF THE ADVANCED EXPERIENCE OF FOREIGN COUNTRIES OF FARMING AND HOUSEHOLDS....	178
Ochilova Nargiza Akramovna	
SHAHAR AGLOMERATSIYALARINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH OMILLARI.....	181
Xidayatova Nigora Shorakibovna	
IQTISODIY O'SISHDA MEHNAT MIGRATSIYASINING AHAMIYATI.....	184
Djurayev Olimjon Narkulovich, Saidakbarov Jamshid Ne'matullo o'g'li	
TURIZMNIDA RIVOJLANTIRISHDA TRANSPORT XIZMATLARINI TAKOMILLASHTIRISH	189
Qosimov Jahongir	
РЫНОК ГОСТИНИЧНЫХ УСЛУГ В ТУРИЗМЕ В УСЛОВИЯХ ДИВЕРСИФИКАЦИИ И ДЕМОКРАТИЗАЦИИ ГОСТИНИЧНОЙ ИНДУСТРИИ.....	192
Ташмаматов Садирдин Нажмиддинович	
O'zbekistonda turizm sohasida faoliyat yuritayotgan kadrlar malakasini oshirishda dual ta'limdan foydalanishni boshqarish.....	196
Ochilov Akram Odilovich, Xamidova Mo'tabarxon Abdumalik qizi	
МАКТАБГАЧА ТА'ЛИМ TASHKILOTLARIDA AUTSORSING XIZMATLARIDAN FOYDALANISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	201
Nasiba Ergasheva	
KORXONALARDA XODIMLARNI BOSHQARISHNING ASOSIY TAMOYILLARI	207
Djurayev Olimjon Narkulovich, Nurullayeva Vazira O'ktamovna	
ЗЕЛЁНЫЕ ИНВЕСТИЦИИ: ПЕРСПЕКТИВЫ И РИСКИ	211
Номазов Бахром Бобомурадович	

ИНТЕГРАЦИЯ ПРИНЦИПОВ ESG В ФИНАНСОВУЮ СФЕРУ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	215
Алимова Азиза Шерзатовна	
THE IMPACT OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE AND DIGITAL TECHNOLOGIES ON MANAGEMENT	219
Ergashev Tokhir Kurbanovich, Tohirova Nigora Zokirjon kizi	
O‘ZBEKISTONNING “YASHIL IQTISODIYOT STRATEGIYASI”NI AMALGA OSHIRISHNING ZARURIYATI VA ISTIQBOLLARI	224
Ergasheva Nazira Muratovna, Soyibov Mirjon Bekjonovich	
ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УСЛУГ СОЦИАЛЬНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПОВЫШЕНИЕ УРОВНЯ И КАЧЕСТВА ЖИЗНИ НАСЕЛЕНИЯ	227
Алимова Муниса Юлчиевна	
РАЦИОНАЛЬНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБУВНОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАК ФАКТОР ПОВЫШЕНИЯ ЕЁ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЗНАЧИМОСТИ.....	232
Расулов Нозимжон Набиджонович	
AGLOMERATSIYA VA IQTISODIY O‘SISH: SABAB–OQIBAT ALOQASI (QASHQADARYO VILOYATI MISOLIDA)	236
Xidoyatova Nigora Shorakibovna	
KORXONALARNING SOLIQ IDORALARIDA HISOBGA OLINISHIDAN HOSIL BO‘LGAN ORTIQCHA TO‘LOVLARINI VOJXONA TO‘LOVLARIDA HISOBGA OLISH MEKANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	239
Boykabilov Bahodir Mustafaevich	
UZOQ MUDDATLI AKTIVLARGA INVESTITSIYALAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISHNING AHAMIYATI	242
Egamberdiyeva Salima Rayimovna, Bozorov Yashnarbek Xayrulla o‘g‘li	
ORGANIK QISHLOQ XO‘JALIGIDA “IXTISOSLASHTIRILGAN AGROKOOPERATIV” TASHKIL ETISH ORQALI TA‘MINOT ZANJIRI BOSHQARUVINI TAKOMILLASHTIRISH.....	248
Amirqulov Shuxrat Olimovich	
MAMLAKATIMIZDA OLIY TA‘LIM MUASSASALARINING MOLIYAVIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISHI UCHUN ZAMONAVIY HUQUQIY ASOSLARI.....	254
Xayriddinov Shuxrat Botirovich	
TURIZMNING MADANIY-TARIXIY RESURSLARI: ASOSIY TUSHUNCHALAR VA TAMOYILLAR	258
Ruzmanov Dilshod Usmanovich	
BARQAROR TURIZM DESTINATSIYALARINING SIG‘IMINI BAHOLASH METODIKASI.....	262
Ibroximov Nodirbek Xasanovich	
ВОЗОБНОВЛЯЕМЫЕ ИСТОЧНИКИ ЭНЕРГИИ КАК ОСНОВА ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ В УЗБЕКИСТАНЕ	266
Хусаинов Равшан Рахимович	
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ МАРКЕТИНГ И ПОВЕДЕНИЕ ПОТРЕБИТЕЛЕЙ.....	272
Раимова Муборак Джураевна	
“YASHIL IQTISODIYOT”NING ASOSIY XUSUSIYATLARI	276
Djumayev Asqar Xaydarovich	
RAQAMLI MARKETINGNING ISTE‘MOLCHI XULQ-ATVORIGA TA’SIRI.....	281
Raimova Muborak Jurayevna, Dilmurodov O‘tkir	
HUDUDNING IJTIMOIIY-IQTISODIY SALOHİYATINI RIVOJLANTIRISH OMILLARI	287
SH.A. Buriyev	
SAVDO XIZMATLARINING ASOSIY FAOLIYAT KO‘RSATKICHLARI TIZIMINI BAHOLASH.....	291
Muxamedova Aziza Ravshanovna	
YASHIL IQTISODIYOT VA GLOBAL IQLIM O‘ZGARISHI: YASHIL IQTISODIYOTNING IQLIM O‘ZGARISHINI YENGISHDAGI O‘RNI VA GLOBAL HAMKORLIK.....	295
Usmonov Murodjon Xolmurod o‘g‘li, Ulug‘bek Eshmaxmatov	
КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ МЕХАНИЗМА НАЛОГОВОГО АДМИНИСТРИРОВАНИЯ НА ПРИМЕРЕ УЗБЕКИСТАНА.....	299
Абдулов Дамир Рустамович	
O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOTGA O‘TISH ISTIQBOLLARI	305
Yuldashev Shamsiddin Qiyamiddinovich, Boliyeva Baxora Farxodovna	

ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА: КОНЦЕПЦИИ, ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ.....	308
Туляганова Шахноза Самукджановна	
O‘TA ERTAGI TARVUZNING HIMOYALANGAN JOYLAR UCHUN MOSLANUVCHAN NAV VA DURAGAYLARINI AJRATISH, ULARNI TURLI O‘G‘IT ME‘YORLARIDA HOSILDORLIGI VA IQTISODIY SAMARADORLIGI.....	311
Ostonaqulov Toshtemir Eshimovich, Amirov Xamidulla Suyunovich, Umirova Durdona Muqum qizi	
ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ПЛОДООВОЩНОЙ ОТРАСЛИ В УЗБЕКИСТАНЕ	315
Уралов Элшод, Вельм М.В.	
DEVELOPMENT STRATEGY AS A MODEL OF PROGRESS IN HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN.....	320
Abdiev Alimardon	
ОСОБЕННОСТИ ПОВЫШЕНИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ СЕКТОРА ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ И РАЗВИТИЯ КАДРОВОГО ПОТЕНЦИАЛА.....	322
Мухаммадбобур Салимов	
KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIK FAOLIYATI RIVOJLANISHIGA TA‘SIR ETUVCHI OMILLAR.....	326
Suyunov Jabbor Mahmudovich	
“SALOHIYAT” TUSHUNCHASINING MAZMUNI VA IQTISODIY-IJTIMOY MOHIYATI.....	331
Zoirov G‘olibjon Toshtemir o‘g‘li	
DAVLAT BOSHQARUVIDA SUN‘IY INTELLEKTDAN FOYDALANISHNING AHAMIYATI	334
Salimov Muhammadbobur Qodir o‘g‘li	
O‘QUV JARAYONLARINI TASHKIL ETISH VA BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	337
Tilakov Sherzod	
TIJORAT BANKLARIDA KORPORATIV BOSHQARUVNING XALQARO TAMOYILLARI ASOSIDA BOSHQARUV SIFATINI OSHIRISHDA YASHIL IQTISODIYOTNING AHAMIYATI.....	340
Sattarov Umirzoq, Ro‘ziev Zafar Ikromovich	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O‘ZBEKISTONDA SANOAT XOM ASHYOLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH TENDENSIYALARI.....	343
Xazratov Sarvar Ibragimovich	
YURTIMIZDA RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA KADRLAR TAYYORLASHNING ZAMONAVIY TENDENSIYALARI	348
G‘aniyev Shaxzod Shuhrat o‘g‘li, O‘rinov Diyorbek Xolmo‘min o‘g‘li	
QASHQADARYO VILOYATI O‘QUV MARKAZLARI VA KURSLARINI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH	353
Tilakov Sherzod Akbarovich	
SANOAT KORXONALARIDA MAHSULOT ISHLAB CHIQRISH VA SOTISH SIFATI HAMDA SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA XODIMLARNI BOSHQARISH YO‘NALISHLARI.....	357
Ochilov Akram Odilovich, Ziyodullayeva Marjona Alisher qizi	
OMMAVIY TADBIRLAR YORDAMIDA TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: O‘ZBEKISTON VA XALQARO TAJRIBA.....	360
Ibragimov Sardorbek Xusanovich	
Анализ цифровой трансформации и её влияния на привлечение инвестиций в регионы Узбекистана.....	365
Рахмонова Дурдона Хасан кизи	
Korxonada moliyaviy salohiyatini baholashning statistik tahlili.....	370
M.O. Musurmonova	
DIRECTIONS FOR IMPROVING THE FINANCIAL MANAGEMENT SYSTEM OF THE BANKING SYSTEM OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN	377
Kadirov Lutfulla Khalimovich	
PROBLEMS OF EMPLOYMENT IN THE LABOR MARKET OF UZBEKISTAN AND STRATEGIC DIRECTIONS FOR THEIR SOLUTION	381
Sharopov Temirmalik Rustam o‘g‘li	

“YASHIL” IQTISODIYOT TAMOYILLARI ORQALI QASHQADARYO VILOYATI SANOAT KOMPLEKSINI TAKOMILLASHTIRISH	385
U.Shukurov	
Foreign experiences in attracting investments in service industries	390
Hazratkulov Shahboz Boboqul oqli	
YASHIL IQTISODIYOTDA TA'LIMNING ROLI	394
Babayeva Lola Ibragimovna	
O'ZBEKISTONDA YASHIL IQTISODIYOTNING RIVOJLANISHI UCHUN DAVLAT TOMONIDAN YARATILAYOTGAN IMKONIYATLAR.....	398
Xudoyorov Azizbek Avaz o'g'li	
OLIY TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM SIFATINI YAXSHILASHNING XORIJ TAJRIBASI.....	404
Safarov Sh. S.	
IJTIMOYIY MENEJMENTDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	408
G'aniyev Shaxzod Shuhrat o'g'li, Davronova Farangiz	
«Государственный финансовый контроль: Казначейский контроль в бюджетном процессе и перспективы его развития».....	415
Файзуллаева Зилола Равшановна, Д.Х. Пулатов	
YANGI O'ZBEKISTONDA YASHIL RAQAMLI IQTISODIYOTGA O'TISHNING ASOSIY JIHATLARI.....	421
Urozoza Shaxlo Hasan qizi, Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li	
OLIY TA'LIM SIFATINI OSHIRISH MASALALARI: XALQARO TAJRIBA VA ULARNI O'ZBEKISTON SHAROITIDA JORIY ETISH ISTIQBOLLARI	427
Safarov Shoxrux Sattor o'g'li	
PROSPECTS FOR IMPROVING THE EFFICIENCY OF HUMAN RESOURCES IN UZBEKISTAN	431
Alimardonova Gulfizoda Alimardon kizi	
QISHLOQ XO'JALIGIDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI TO'G'RI TASHKIL ETISHNING AHAMIYATI	434
Egamberdiyeva Salima Rayimovna	

ZAMONAVIY BOZOR MUNOSABATLARIDA SAVDONI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY VA USLUBIY JIHATLARI

Ivatov Irisbek

Toshkent Amaliy fanlar universiteti

“Tarmoqlar iqtisodiyoti” kafedrasida Iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Annotatsiya: Ushbu maqola savdo xizmatlari tizimini rivojlantirishning mohiyati va zaruriyati, savdo xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish, savdo korxonalarining strategik raqobatbardoshligini ta'minlash va raqobat strategiyalarini shakllantirishning nazariy hamda uslubiy jihatlari ishlab chiqish, savdo sohasida xizmat ko'rsatishni yaxshilash yo'llarini taklif qilish va xizmatlar sohasining xususiyatlarini hisobga olish masalalariga bag'ishlangan.

Kalit so'zlar: iqtisodiyot, bozor iqtisodiyoti, modernizatsiya, raqobatbardoshlik, xizmat ko'rsatish, savdo xizmatlari, savdo korxonalarini, erkin savdo.

Abstract: This article is devoted to the essence and necessity of developing the trade services system, improving the organizational and economic mechanisms for the development of trade services, elaborating the theoretical and methodological aspects of ensuring the strategic competitiveness of trade enterprises and forming competitive strategies. It also proposes ways to enhance the service sector in trade while considering the specific characteristics of this sector.

Key words: economy, market economy, modernization, competitiveness, service provision, trade services, trade enterprises, free trade.

Аннотация: Статья посвящена вопросам сущности и необходимости развития системы торговых услуг, совершенствования организационно-экономических механизмов развития торговых услуг, разработки теоретико-методологических аспектов обеспечения стратегической конкурентоспособности торговых предприятий и формирования конкурентных стратегий, предложения путей улучшения сферы обслуживания в торговле, а также учёта специфики сферы услуг в торговле.

Ключевые слова: экономика, рыночная экономика, модернизация, конкурентоспособность, обслуживание, торговые услуги, торговые предприятия, свободная торговля.

KIRISH

Yangi O'zbekiston iqtisodiyotini shakllantirishda uning yetakchi tarmoq va sohalarini modernizatsiyalash hamda raqobatbardoshligini oshirish chora-tadbirlari qatorida savdo xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish masalalariga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasida “hududlarda xizmat ko'rsatish va servis sohalarini rivojlantirish orqali keyingi 5 yilda xizmat ko'rsatish hajmini 3 barobarga oshirish hamda ushbu yo'nalishda jami 3,5 million yangi ish o'rinlari yaratish” [1] vazifasi belgilangan.

Shuningdek, mamlakatimizda xizmat ko'rsatishning asosiy turi hisoblangan savdo xizmatlarini kompleks rivojlantirish, ayniqsa, sohada tarkibiy o'zgarishlar va diversifikatsiyani amalga oshirish, iste'molchilarning o'sib borayotgan ehtiyojlarini sifatli qondirishni ta'minlovchi “raqamli savdo” tizimini shakllantirish, shuningdek, mintaqa talablari asosida savdo klasterlarini rivojlantirish masalalari ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Bularning barchasi savdo xizmatlarini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish, “raqamli savdo” xizmatlarini rivojlantirishga doir o'rta muddatli prognoz parametrlarini ishlab chiqish, prognoz ko'rsatkichlarini shakllantirish bo'yicha chuqur ilmiy-tadqiqot ishlarini olib borishni taqozo etmoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLARNING TAHLILI

Savdo xizmatlarining rivojlanishi va ularning bozor iqtisodiyotidagi o'rni ko'plab iqtisodchilar tomonidan turli jihatdan tadqiq etilgan. Xususan, xorijiy olimlardan P. Samuelson [2] va F. Kotler [3] savdo xizmatlarini rivojlantirishning nazariy asoslarini chuqur o'rganishgan. MDH davlatlari iqtisodchi olimlaridan esa F. Pankratova [4] hamda K. Raiskiy [5] savdoda samaradorlikni oshirishga doir turli modellarni ishlab chiqishgan.

O'zbekistonlik olimlardan B. Abdukarimov [6] mamlakatda savdo xizmatlarini rivojlantirishning institutsional va iqtisodiy asoslarini takomillashtirishga oid tadqiqotlar olib borgan. M. M. Muhammedov [7] esa savdo xizmatlari rivojlanishini ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi va uni baholashning metodologik asoslarini ishlab chiqqan. U, shuningdek, savdo xizmatlari bozorini shakllantirish va uni diversifikatsiyalash orqali soha daromadlarini oshirish imkoniyatlarini tahlil qilgan.

Bundan tashqari, qator mahalliy va xorijiy olimlar savdo xizmatlarining evolyutsiyasi hamda zamonaviy bozor munosabatlarida savdoni rivojlantirish muammolari bo'yicha ilmiy izlanishlar olib borishgan. Shunga qaramay, ushbu yo'nalishdagi tadqiqotlar soni hanuz yetarli emasligi savdo xizmatlariga oid mavzularda chuqur ilmiy maqolalar tayyorlash zaruratini yuzaga keltirgan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqolada olib borilgan tadqiqotning nazariy va uslubiy asosini iqtisodiyot fanining klassiklar tomonidan ishlab chiqilgan fundamental ilmiy-amaliy ishlari, shuningdek, mavzuga oid yetakchi mahalliy va xorijiy olimlarning tadqiqotlari tashkil etadi. Bundan tashqari, savdo xizmatlari faoliyatini tartibga solish muammolari bo'yicha ixtisoslashgan ilmiy-tadqiqot markazlari, savdo tashkilotlarining ishlanmalari, davlat tomonidan savdoni tartibga solish tizimi, xalqaro va milliy darajadagi ilmiy-amaliy konferensiyalar, seminarlar materiallari, davriy ilmiy jurnallardagi maqolalar hamda normativ-huquqiy hujjatlar, respublika va ijro hokimiyati tomonidan tasdiqlangan savdoni boshqarish bo'yicha hududiy dasturlar tadqiqotning metodologik bazasini tashkil qiladi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Savdo xizmatlarining rivojlanishi insoniyat taraqqiyotida muhim ahamiyatga ega bo'lib, jahon sivilizatsiyasi taraqqiyoti bilan chambarchas bog'liqdir. Markaziy Osiyo, xususan O'zbekiston hududi orqali o'tgan "Buyuk ipak yo'li" ushbu mintaqani xalqaro savdo-sotiq munosabatlari rivoji tarixida salmoqli o'rin egallashiga sabab bo'lgan. Hududda savdo-iqtisodiy aloqalar va savdo xizmatlarining rivojlanish tarixi yuksalish cho'qqilari va inqiroz bosqichlari bilan tavsiflanadi. Bu jarayon insoniyat taraqqiyoti bilan uzviy bog'langan bo'lib, soha olimlari tomonidan muayyan bosqichlarga ajratilgan holda ilmiy asoslangan.

Ayniqsa, 1991–yildan – ya'ni O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishgan davridan boshlab – savdo xizmatlari sohasida mutlaqo yangi bosqich boshlangan bo'lib, mustaqil davlat sifatida milliy savdo tizimini shakllantirish va erkin savdo munosabatlarini yo'lga qo'yish zarurati paydo bo'ldi.

Xalqaro tajribaga ko'ra, savdo faoliyati xususiy, jamoaviy, yakka tartibdagi tadbirkorlik hamda davlat va aralash shakllarda amalga oshiriladi. Savdo – bozor iqtisodiyotining tarkibiy ajralmas qismi bo'lib, u ishlab chiqarilgan iste'mol tovarlarini iste'molchiga yetkazish jarayonida asosiy vosita sifatida xizmat qiladi. Ushbu jarayonda talab va taklif, baho va raqobat kabi bozor elementlari ishtirok etadi hamda o'zaro muvofiqlashtiriladi.

Bugungi globallashuv sharoitida xalqaro savdo, kapitallar harakati, savdoga yo'naltirilgan investitsiyalar va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi mamlakatlar iqtisodiy o'sish sur'atlariga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Bu esa savdo tarmoqlarini modernizatsiya qilish, texnik va texnologik jihatdan qayta jihozlash imkoniyatlarini yaratmoqda. Shu munosabat bilan O'zbekiston Respublikasida savdo xizmatlari tizimini takomillashtirish zarurati yanada dolzarb tus olmoqda.

Mazkur zarurat quyidagi omillarda namoyon bo'ladi:

- Sifatli savdo xizmatlari aholining ijtimoiy himoyasini ta'minlaydi;
- "Yuqori daromad – yuqori savdo kafolati" tamoyili asosida insonlarni yuqori daromad olishga undaydi;
- Sifatli mahsulotlarni sotuvga chiqarish inson salomatligi va umr davomiyligining muhim omili sifatida ko'riladi;
- Yuqori sifatli savdo xizmatlari davlat budjeti to'ldirilishining muhim manbai hisoblanadi;
- Savdo xizmatlarini oqilona tashkil etish respublika aholisini ish bilan ta'minlashda muhim omil sanaladi.

O'zbekiston Respublikasida innovatsion rivojlanish sharoitida amalga oshirilayotgan yangi iqtisodiy islohotlar savdo xizmatlari samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Bu esa "internet savdosi", "onlayn savdo" kabi zamonaviy xizmat ko'rsatish shakllari va usullarining shakllanishiga imkon yaratmoqda.

Ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyot, texnika va texnologiyalar rivoji bilan birga aholining moddiy va ma'naviy ehtiyojlari ham ortib bormoqda. Bu esa savdo xizmatlari bilan bevosita bog'liqdir. Ma'lumki, mamlakatimizda amalga oshirilayotgan iqtisodiy islohotlar milliy iqtisodiyot samaradorligini oshirishga qaratilgan bo'lib, savdo xizmatlari sohasi ham iqtisodiy tizimning ajralmas qismi sifatida tizimli shakllantirilmoqda va yangi iqtisodiy imkoniyatlarni vujudga keltirmoqda.

Demak, yuqoridagilardan kelib chiqib aytish mumkinki, iqtisodiy o'zgarishlarning hozirgi bosqichidagi asosiy maqsad – savdo korxonalarining samarali faoliyat ko'rsatishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratishdan iborat. Belgilangan maqsadlarning murakkabligi, savdo xizmatlarining bozor mexanizmidagi mustaqil xo'jalik

yurituvchi subyekt sifatida asosiy bo'g'inga aylanib borayotganini inobatga olgan holda, ushbu soha mohiyati va mazmunini har tomonlama chuqur o'rganishni taqozo etadi.

Ma'lumki, savdoning kelib chiqishi ijtimoiy mehnat taqsimoti natijasida tovar ishlab chiqarish, tovar muomalasi va ayirboshlash munosabatlarining shakllanishi bilan bog'liq. Savdo xizmatlari esa iste'mol tovarlari bozorining asosiy segmenti hisoblanadi. U jismoniy va yuridik shaxslarga xizmat ko'rsatadi hamda aholi, korxonalar, tashkilot va muassasalar ehtiyojlarini tovarlar orqali qondirishda vositachilik qiladi. Bu jarayonda sotuvchi bilan iste'molchi o'rtasida oldi-sotdi munosabatlari yuzaga keladi: xaridor tovar uchun pul to'lasa, sotuvchi tovarni topshiradi.

Savdo xizmatlari insonlar hayot sifatini yaxshilash, aholi bandligini ta'minlash va daromadlarni oshirish orqali farovonlikni yuksaltirishga xizmat qiladi. Shu bois, aholi turmush darajasini oshirishda iqtisodiyotning muhim tarmoqlaridan biri sifatida savdo sohasining o'rni beqiyosdir. Eng muhimi, savdo sohasining taraqqiyoti iste'molchilarning talab va ehtiyojlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Bunday sharoitda savdo korxonalarining xizmatlari sifati va ko'lamini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Shu nuqtai nazardan, savdo xizmatlarining sifati, moddiy-texnik bazaning holati va infratuzilmaning rivojlanganlik darajasi o'zaro bog'liqdir. Respublikada savdo infratuzilmasi va moddiy-texnik bazani takomillashtirish uchun yetarlicha salohiyat mavjud. Har bir savdo korxonasida xizmatlarning iqtisodiy holatini, mavjud resurslar bilan ta'minlanganlik darajasini va ularning samaradorligini tahlil qilish katta ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyatga ega.

Zero, har bir savdo korxonasining iqtisodiy barqarorligi va moliyaviy imkoniyatlari – jamiyat boyligining ajralmas qismi hisoblanadi. Shu sababli, mulk shaklidan qat'i nazar, savdo korxonasining iqtisodiy salohiyatini ifodalovchi asosiy ko'rsatkichlar tahlili savdo xizmatlarining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralishi zarur.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, savdo xizmatlarining eng muhim vazifalari quyidagilardan iborat: ishlab chiqaruvchi korxonalar bilan aloqaga chiqarish, buyurtmalar tizimi asosida ishlab chiqarish jarayonini moliyalashtirish va rejalashtirishni yengillashtirish, optimal tovar zahiralari shakllantirish, iste'molchilar ehtiyojlari haqida ishlab chiqaruvchiga tezkor ma'lumot yetkazish hamda ishlab chiqarishning barqaror o'sishiga sharoit yaratish. Natijada yuqori iqtisodiy natijadorlikka erishish imkoniyati paydo bo'ladi.

O'zbekistonda xizmatlar sohasini jadal rivojlantirish, yalpi ichki mahsulot tarkibida xizmatlar ulushini oshirish, ko'rsatilayotgan xizmatlar turlarini zamonaviy, yuqori texnologik yo'nalishlar asosida kengaytirish borasida bir qator ustuvor vazifalar belgilangan. Xususan, 2022–2026 yillarga mo'ljallangan "Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi"da bu soha alohida e'tibor bilan qamrab olingan. 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonida "Xizmat ko'rsatish va servis sohasini rivojlantirish orqali keyingi besh yilda xizmatlar hajmini uch baravarga oshirish", shuningdek, "servis sohasidagi yashirin iqtisodiyot ulushini uch baravarga qisqartirish" muhim vazifalar sifatida belgilangan.

Ta'kidlash joizki, ilmiy va ijtimoiy-iqtisodiy nuqtai nazardan savdo jarayoni, savdo xizmatlari hamda bozor tushunchalari borasida o'quv va ommabop adabiyotlarda turli xil yondashuvlar mavjud. Masalan, jahonning yetuk marketologi F. Kotler bozorni "mavjud va potensial tovar xaridorlari majmuasi" deb ta'riflaydi [3, 89]. K.R. Makkonell va S.L. Bryular esa bozor va savdoni "mahsulot va xizmatlarni, sotuvchilar va xaridorlarni bog'lovchi mexanizm" sifatida qaraydilar [9, 56]. AQShlik olim P. Samuelson esa "bozor – jamiyatni savdo va ishlab chiqarish faoliyati bilan bog'lovchi mexanizm" deb e'tirof etadi [2, 77].

Rossiyalik olimlar N. Ushakova va Yu.A. Avanesova savdo xizmatlariga quyidagicha ta'rif beradilar: "Savdoda xizmat ko'rsatish – bu chakana savdo orqali tovar sotish va xizmatlar ko'rsatishdan iborat savdoning yakuniy funksiyasidir" [10, 35].

Mazkur xalqaro nazariy qarashlar asosida O'zbekistonlik iqtisodchi olimlar ham o'z ilmiy izlanishlarini olib borganlar. Xususan, professor N. Tuxliev bozorni "tovar ishlab chiqarish qonunlari asosida shakllangan savdo-ayirboshlash, tovar va pul munosabatlarining yig'indisi, ishlab chiqarish va iste'mol o'rtasidagi muhim bog'lovchi bo'g'in" deb ta'riflaydi [11, 13].

Sohada qator yillar davomida izchil tadqiqot olib borgan iqtisodchi olim B.A. Abdukurimov savdo xizmatlariga quyidagicha ta'rif beradi: "Savdo – xizmatlarning alohida turi bo'lib, u bir tomondan ishlab chiqaruvchilarga, ikkinchi tomondan iste'molchilarga, uchinchi tomondan davlatga, to'rtinchidan esa boshqa iqtisodiyot tarmoqlari va sohalarga xizmat qiladi. U bu tizimlar bilan iste'molchi sifatida aloqada bo'lib, ularning xizmatlaridan foydalanadi va o'zaro integratsiyalashadi" [6, 42].

Professor Q. Mirzayev esa quyidagi fikrni ilgari suradi: "Savdo faoliyatida shakllanadigan iqtisodiy jarayonlar – real hodisalar – qanday vositalar orqali vujudga kelishini aniqlab olish muhimdir" [12, 65].

Bizning nazarimizda, savdoning mohiyati jamiyatni rivojlantiruvchi iqtisodiy qonunlar ko'rinishida ifodalanadi. Shu boisdan, savdoni boshqarish jarayonida ushbu qonunlar talablarini ob'ektiv tahlil qilish va ularga asoslanib qarorlar qabul qilish zarur.

Bundan tashqari, respublikamiz iqtisodchilari tomonidan savdo jarayoni bevosita bozor tushunchasi bilan bog'lanadi. Ularning ta'kidlashicha, bozor – bu ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar (sotuvchilar va xaridorlar)

o'rtasida pul orqali ayriboshlash munosabatlarini shakllantiruvchi mexanizmdir. Mazkur jarayonda sanoat tovarlari do'konlari, tijoriy savdo shaxobchalari, supermarketlar, yirik savdo markazlari, savdo yarmarkalari hamda umumiy ovqatlanish muassasalari bozorning odatiy ko'rinishlari sifatida xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqorida keltirilgan xalqaro savdo nazariyalari, soha olimlarining ilmiy izlanishlari hamda mavjud ilmiy qarashlar tahlil qilingan holda quyidagi muhim xulosalar va takliflar ilgari suriladi:

«Savdo xizmatlari» va «savdo xizmatlari samaradorligi» tushunchalariga mualliflik ta'riflari ishlab chiqildi, ularning nazariy asoslari mustahkamlandi.

Yangi O'zbekiston iqtisodiyotida amalga oshirilayotgan chuqur tarkibiy islohotlar fonida savdo korxonalari faoliyatini chuqur o'rganish, ularning muammolarini aniqlash va ilmiy asoslangan echimlar taklif etish zarurati dolzarbdir.

Savdo faoliyatining mohiyati va kelib chiqishini ilmiy asoslangan holda ochib berish, respublika savdo iqtisodiyotining taraqqiyotida bu bilimlardan amaliy foydalanish imkoniyatlarini aniqlash lozim.

Savdo xizmatlarida yuzaga keladigan iqtisodiy, tashkiliy va boshqaruv muammolarini tahlil qilish, ularni hal etishga doir ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish maqsadga muvofiqdir.

Zamonaviy iqtisodiy muhitda raqamlashtirilgan savdo tizimlarini joriy etish, sifatli savdo xizmatlarini tashkil qilish, savdo korxonalari faoliyatini tahlil qilish va ularning rivojlanish tendensiyalarini belgilash bo'yicha kompleks ilmiy yondashuv zarur.

Chet elning ilg'or tajribalarini o'rganish, ularni O'zbekiston iqtisodiyotining xususiyatlariga moslashtirish va qo'llash mexanizmlarini ishlab chiqish savdo xizmatlarini modernizatsiya qilishda muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-sonli farmoni bilan tasdiqlangan "2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi".
2. Samuelson, P. *Ekonomika*. 2 jildda. – Moskva: NPO "ALTON", VNISI, 1992. – 747 bet.
3. Kotler, F. *Marketing asoslari*. – Moskva: Ekonomika, 1990. – 645 bet.
4. Pankratova, F. G., Seregina, T. K. *Kommersiya faoliyati*. – Moskva, 2001. – 158 bet.
5. Raiskiy, K. A. *Tashkilot (korxon) iqtisodiyoti*. 4-nashr. – Moskva, 2003. – 1012 bet.
6. Abdulkarimov, B. A. *Ichki savdo iqtisodiyoti*. 2 qism. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2007. – 387 bet.
7. Muhammedov, M. M. va boshq. *Savdo iqtisodiyoti*. – Samarqand, 1998. – 282 bet.
8. Ivatov, I. *Savdoda marketing faoliyati*. Monografiya. – Toshkent: TGEU, 2004. – 104 bet.
9. Makkonell, K. R., Bryu, S. L. *Iqtisodiyot: prinsiplar, muammolar va siyosat*. – Moskva: Respublika, 1992.
10. Ushakova, N., Belfi, A. B. *Savdoning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi: mezonlar va ko'rsatkichlar*. – Moskva: Oliy maktab, 2009. – 125 bet.
11. Tuxliyev, N. *Bozorga o'tishning mashaqqatli yo'li*. – Toshkent: O'zbekiston, 1999.
12. Mirzaev, Q. *Innovatsion iqtisodiyot*. O'quv qo'llanma. – Toshkent: "Innovatsion rivojlanish matbaa uyi", 2020.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. aprel. № 3. navbatdan tashqari son

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelmasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin. Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>